

УДК 658:005

Армашов В. Ю.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Основною метою заснування та функціонування будь-якого підприємства, незалежно від його форми власності та розміру, є досягнення достатнього рівня прибутку або справедливої винагороди за діяльність [1].

Прибуток є основним показником, який показує фінансові можливості підприємства та його здатність розширювати свою виробничу діяльність. Збільшення прибутку очевидно означає, що компанії мають більше можливостей розвиватися економічно, покращувати та розширювати свою діяльність. Прибуток є джерелом підвищення добробуту населення та стабільності фінансів країни [1].

Прибуток є ключовим показником, який показує фінансові результати та цілі компанії. Визначення фінансового результату, який виникає внаслідок діяльності підприємства, є однією з основних частин економіки та фінансів. Як основний орієнтир економічних процесів і головна мета діяльності підприємства, прибуток має вирішальне значення. Крім того, він сприяє формуванню державних бюджетних ресурсів і задоволенню внутрішніх потреб підприємства [2].

Термін «прибуток» часто плутають з терміном «дохід». Але «дохід» охоплює більше ситуацій. Він використовується на загальному, економічному та побутовому рівнях. Це поняття може використовуватись в контексті національного доходу держави, доходів громадян або як дохід підприємства. Загальна сума грошових надходжень підприємства від продажу товарів, виконання робіт або надання послуг називається доходом. Загальний дохід підприємства включає грошову виручку від продажу товарів, інших матеріальних цінностей і майна з урахуванням постійних витрат.

Прибуток – це кінцевий результат роботи підприємства, який демонструє, чи перевищили доходи всі витрати на виробництво та реалізацію продукції. Цей показник є ключовим для будь-якого бізнесу, оскільки він відображає досягнення поставленої мети – отримання прибутку. Однак, через різноманітність факторів, що впливають на його формування, точне визначення прибутку може бути складним завданням [2].

Аналіз різних наукових підходів до визначення прибутку свідчить про відсутність єдиної, загальноприйнятої точки зору на цю економічну категорію. Різноманітність тлумачень прибутку систематизовано в таблиці 1.

Аналізуючи різні наукові підходи до визначення прибутку, ми помічаємо, що кожен дослідник вносить свої нюанси в це поняття. Однак, існують певні спільні риси. Зокрема, більшість дослідників згодні, що прибуток – це різниця між сумою, отриманою від продажу продукції, та загальними витратами на її виробництво і реалізацію. При цьому, складники цих витрат можуть інтерпретуватися по-різному. Незважаючи на різні підходи, всі дослідники визнають, що прибуток є важливим показником фінансових результатів діяльності підприємства, а також відображає результати творчої діяльності [2].

Для оцінки ефективності підприємства недостатньо лише досягти позитивного фінансового результату. Необхідно порівняти отримані результати з результатами інших подібних підприємств.

Абсолютна сума прибутку, хоча і є важливим показником, не дає повного уявлення про ефективність управління, оскільки вона не враховує розмір витрат.

Більш точним показником ефективності є прибутковість, яка показує, яка частина доходу залишається в якості прибутку після покриття всіх витрат [5].

Таблиця 1 - Існуючі підходи до визначення категорії прибутку

№	Джерело	Визначення
1	Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. [3]	Прибуток: сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.
2	Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М [4]	Прибуток становить собою різницю між загальною сумою доходів і витратами на виробництво та реалізацію продукції.
3	Мочерний С.В. [5]	Прибуток - одна з форм чистого доходу в умовах розвинутих товарно-грошових відносин, що виражає вартість додаткового частково необхідного продукту.
4	Гальчинський А С. [6]	Прибуток - різниця між продажною ціною товару або послуги і витратами виробництва.
5	Буряковський В.В. [7]	Прибуток - це грошовий вираз основної частини грошових збережень, створених підприємством будь-якої форми власності.
6	Осовська Г.В., Юшкевич О.О. [8]	Прибуток - перевищення доходів від продажу товарів та послуг над витратами на виробництво і продаж цих товарів;
7	Предборський В.А. [9]	Прибуток є одним з узагальнюючих показників діяльності і окремого підприємця, і підприємства, і галузі, і економіки у цілому.

Джерело: розроблено автором

Прибуток - це абсолютний показник фінансового результату діяльності підприємства. Його наявність свідчить про ефективність роботи, але не дає повного уявлення про рівень цієї ефективності. Для більш точної оцінки необхідно розрахувати рентабельність, яка показує, скільки прибутку приносить кожна гривня, інвестована в підприємство [5].

Прибуток обчислюється як різниця між виручкою від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та всіма витратами, пов'язаними з її виробництвом і продажем. Це своєрідна винагорода підприємцю за ризик та інвестиції. Однак, прибуток відображає лише ту частину доходу, яка залишається після покриття всіх витрат[6].

Прибуток – це не просто число у фінансовій звітності, а важлива категорія в економіці, яка виконує кілька ключових функцій [5].

По-перше, він відображає економічний ефект діяльності підприємства, тобто кінцевий фінансовий результат.

По-друге, прибуток діє як стимул для розвитку бізнесу, оскільки є джерелом фінансування та інвестицій.

І, по-третє, він є основою для формування бюджетів на різних рівнях, від підприємства до держави.

Варто зазначити, що на розмір прибутку впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори. До зовнішніх належать умови, які підприємство не може безпосередньо контролювати: стан природного середовища, транспортна інфраструктура, державна політика в сфері цін, податків та ін. Ці фактори можуть суттєво впливати на прибутковість бізнесу, навіть якщо підприємство ефективно організовано [5].

Внутрішні фактори, що впливають на діяльність підприємства, можна розділити на виробничі (пов'язані безпосередньо з виробництвом продукції) та невиробничі (пов'язані з іншими аспектами діяльності). До виробничих факторів належать обсяги виробництва, якість продукції, собівартість тощо. Загальний прибуток підприємства – це сума всіх отриманих доходів за вирахуванням усіх витрат. Він складається з валового прибутку (від реалізації

продукції), операційного прибутку та чистого прибутку. Саме чистий прибуток є тим, що залишається в розпорядженні підприємства. Основним джерелом прибутку для більшості підприємств є продаж товарів. Аналізуючи прибутки і збитки, можна оцінити ефективність роботи підприємства та вжити необхідних заходів для її покращення.

Аналізуючи форму № 2 "Звіт про фінансові результати", можна отримати детальну інформацію про фінансову діяльність підприємства. Зокрема, важливо звернути увагу на такі показники як:

- валовий прибуток: характеризує ефективність виробничо-господарської діяльності.
- прибуток від операційної діяльності: відображає результати основної діяльності підприємства.
- прибуток до оподаткування: показує фінансовий результат до сплати податків.
- чистий прибуток: є кінцевим результатом фінансово-господарської діяльності і визначає суму, яку підприємство може направити на розвиток або виплату дивідендів [10].

Принцип нарахування та відповідності доходів і витрат є основоположним для визначення фінансового результату. Він передбачає, що доходи та витрати визнаються в бухгалтерському обліку в тому періоді, до якого вони відносяться, незалежно від моменту надходження або сплати коштів. Таким чином, фінансовий результат відображає не лише поточні грошові потоки, а й майбутні економічні вигоди та зобов'язання, пов'язані з операційною діяльністю підприємства [11].

Поняття «маржинальний дохід» широко використовується в управлінському обліку для аналізу прибутковості продукції та прийняття управлінських рішень. Маржинальний дохід представляє собою різницю між виручкою від продажу продукції і змінними витратами на її виробництво. Він є важливим інструментом для визначення точки беззбитковості та аналізу впливу змін обсягу виробництва і продажів на прибуток підприємства. Маржинальний аналіз дозволяє оцінити прибутковість різних видів продукції та приймати обґрунтовані рішення щодо оптимізації виробничої програми [12].

Література:

1. Єпіфанова І.Ю. Гуменюк В.С. Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності. *Економіка і суспільство*. Випуск №3. 2016. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/3_ukr/33.pdf
2. Орехова А.І. Економічна сутність категорії прибуток. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. №7. 2013. С. 313-316.
3. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: навч. посібник / За ред. А.Г. Загороднього., Білик М.С., Загородній А.Г. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка». 2005. 428 с.
4. Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. для самост. вивчення дисципліни. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Знання-Прес, 2006. 287 с.
5. Мочерний С.В., Устенко О. А. Основи економічної теорії: навч. посібник. 3-ге вид., стер. Київ : Видавничий Центр «Академія», 2009. 504 с..
6. Гальчинський А.С., Єщенко П. С., Палкін Ю.І. Основи економічної теорії: підручник для підготовки мол. спец. Київ : Вища школа, 1995. 471 с.
7. Буряковський В.В. Національна економіка: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. Дніпропетровський національний ун-т.: Наука і освіта. 2007. 310 с.
8. Осовська Г. В., Юшкевич О. О., Завадський Й. С. Економічний словник. Київ : Кондор, 2009. 358 с.
9. Предборський В. А. Економічна теорія: підруч. для студ. вищих навч. закл. / В. А. Предборський, Б. Б. Гарін, В. Д. Кухаренко. К.: Кондор. 2003. 492 с.
10. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: ЦУЛ, 2014. 360 с.
11. Наливайко А.П. Теорія стратегії підприємства. Сучасний стан та напрямки розвитку: монографія. Київ: КНЕУ. 2011. 227 с.
12. Міщенко К.В. Прибутковість підприємства та шляхи її підвищення. *Міжнародний науковий журнал Інтернаука*. 2017. Т. 2. № 2. С. 105-107.